

Оксана ДЕСЯТНЮК

доктор економічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет,
Тернопіль, Україна, o.desyatnyuk@wupu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-1384-4240

Федір ТКАЧИК

кандидат економічних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет,
Тернопіль, Україна, tkachyk.fp@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4783-6919

РОЛЬ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вступ. На сучасному етапі розвитку економіки України з особливою актуальністю постає потреба у вирівнюванні територіальних диспропорцій у фінансовому забезпеченні новоутворених територіальних громад. Імплементация політики децентралізації в контексті формування фінансових ресурсів місцевого самоврядування підвищує значущість використання податкових, бюджетних важелів у процесі соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних утворень. В цьому аспекті вагому роль відіграє податковий потенціал органів місцевого самоврядування як пріоритетний елемент регіональної фінансової політики. Здатність органів державної влади та місцевого самоврядування трансформувати податкову базу будь-якого рівня в податкові доходи фактично дає їм можливість реалізовувати свої функції, зокрема впливати на фінансово-господарські процеси в суспільстві.

Мета – визначити особливості формування та ефективного використання податкового потенціалу в розвитку адміністративно-територіальних одиниць на сучасному етапі.

Результати. Окреслено актуальність проблематики фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. Досліджено роль органів місцевого самоврядування у нарощуванні податкового потенціалу задля ефективного регулювання соціально-економічного розвитку територіальних утворень. Висвітлено актуальні аспекти формування бюджетних ресурсів муніципалітетів в українській та європейській практиці. Проаналізовано динаміку та структуру фактичних показників виконання дохідної частини місцевих бюджетів в Україні. На базі чого встановлено зростання ролі податкових надходжень у фінансових ресурсах територіальних громад. Проведено моніторинг компонентного формування податкової спроможності місцевих бюджетів в Україні. Акцентовано увагу на протидії ризикам та загрозам фінансового характеру, що здійснюють вплив на ефективний розвиток місцевого самоврядування. Серед них виокремлено тіньову економіку та пандемію (COVID-19). Систематизовано шляхи збільшення податкової бази територіальних громад. Доведено значущість податково-

го потенціалу в соціально-економічному, технічному та екологічному розвитку органів місцевого самоврядування в Україні.

Перспективи. У подальших наукових дослідженнях увагу буде приділено актуальним аспектам формування податкоспроможності територіальних громад в умовах здійснення податкових реформ на засадах фіскального федералізму та децентралізму.

Ключові слова: фіскальна політика, податкова система, податковий потенціал, місцеве самоврядування, територіальні громади, соціально-економічний розвиток, фіскальні ризики.

Рис.: 1, табл.: 1, бібл.: 12.

Оксана ДЕСЯТНЮК

доктор економічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна

Федор ТКАЧЫК

кандидат економічних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна

РОЛЬ НАЛОГОВОГО ПОТЕНЦІАЛА В РАЗВИТТІ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Введення. На сучасному етапі розвитку економіки України з особливою актуальністю назриває потреба в вирівнюванні територіальних диспропорцій в фінансовому забезпеченні територіальних общин. Імплементация політики децентралізації в контексті формування фінансових ресурсів місцевого самоуправління підвищує значимість використання податкових, бюджетних рычагів в процесі соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних образований. В цьому аспекті важливу роль грає податковий потенціал органів місцевого самоуправління як пріоритетний елемент регіональної фіскальної політики. Спосібність органів державної влади і місцевого самоуправління трансформувати податкову базу будь-якого рівня в податкові доходи фактично дає їм можливість реалізовувати свої функції, в частині впливати на фінансово-господарські процеси в суспільстві.

Цель – визначити особливості формування і використання податкового потенціала в розвитку адміністративно-територіальних одиниць на сучасному етапі.

Результати. Визначено актуальність проблематики фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоуправління в Україні. Досліджено роль органів місцевого самоуправління в нарощуванні податкового потенціала для ефективного фіскального регулювання соціально-економічного розвитку територіальних образований. Освітлено актуальні аспекти формування бюджетних ресурсів муніципалітетів в українській і європейській практиці. Проаналізовані динаміка і структура фактичних показників виконання доходної частини місцевих бюджетів в Україні. На базі чого встановлено зростання ролі податкових надходжень в фінансових ресурсах територіальних общин. Проведено моніторинг компонентного формування податкової спроможності місцевих бюджетів в Україні. Значительне увагу в статті уделено ризикам і загрозам фіскального характеру, оказуючих

влияние на эффективное развитие местного самоуправления. Среди них выделено теневую экономику и пандемические процессы (COVID-19). Систематизированы пути увеличения налоговой базы территориальных общин. Доказана значимость налогового потенциала в социально-экономическом, техническом и экологическом развитии органов местного самоуправления в Украине.

***Перспективы.** Дальнейшие научные исследования будут посвящены актуальным аспектам формирования налоговоспособности территориальных общин в условиях осуществления налоговых реформ на основе фискального федерализма и децентрализма.*

***Ключевые слова:** фискальная политика, налоговая система, налоговый потенциал, местное самоуправление, территориальные общины, социально-экономическое развитие, фискальные риски.*

Oksana DESIATNIUK

*Dr. Sc. (Economics), Prof., West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,
o.desyatnyuk@wunu.edu.ua*

ORCID ID: 0000-0002-1384-4240

Fedir TKACHYK

*Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,
tkachyk.fp@gmail.com*

ORCID ID: 0000-0002-4783-6919

THE ROLE OF TAX POTENTIAL IN THE DEVELOPMENT OF LOCAL GOVERNMENT IN UKRAINE

***Introduction.** At the present stage of development of Ukraine's economy, the need to equalize territorial disparities in the financial support of territorial communities is especially relevant. The implementation of the policy of decentralization in the context of the formation of financial resources of local self-government increases the importance of tax and budgetary levers in the process of socio-economic development of administrative-territorial entities. In this aspect, the tax potential of local governments as a priority element of regional fiscal policy plays an important role. The ability of public authorities and local governments to transform the tax base into tax revenues gives them the opportunity to perform their functions, in particular to influence the financial and economic processes in society.*

***The purpose** of the article is to determine the features of the formation and effective use of tax potential in the development of administrative-territorial units at the present stage.*

***Results.** The urgency of the problem of financial support for the activities of local governments in Ukraine is outlined. The role of local governments in building tax potential for effective fiscal regulation of socio-economic development of territorial entities has been studied. Topical aspects of formation of budgetary resources of municipalities in the Ukrainian and European practice are covered. The dynamics and structure of actual performance indicators of the revenue side of local budgets in Ukraine are analyzed. The role of tax revenues in the financial resources of territorial communities has been growing. The component formation of tax capacity of local budgets in Ukraine was monitored. Considerable attention in the article is paid to risks and threats of fiscal nature that affect the effective development of local self-government. Among them are the shadow economy and pandemic processes (COVID-19). Ways to increase the tax base of territorial com-*

munities are systematized. The importance of tax potential in the socio-economic, technical and environmental development of local governments in Ukraine is proved.

Perspectives. *Further research will focus on current aspects of the formation of the tax capacity of territorial communities in the languages of tax reforms on the basis of fiscal federalism and decentralization.*

Keywords: *fiscal policy, tax system, tax potential, local self-government, territorial communities, socio-economic development, fiscal risks.*

JEL Classification: E62, H70, R11.

Постановка проблеми. В практиці країн Європейського Союзу передача повноважень від органів державного управління до муніципальних органів сприяє зміцненню системи місцевого самоврядування та надає можливість ефективніше вирішувати питання територіального розвитку.

Турбулентність соціально-економічного розвитку регіонів у сучасних умовах спричинена дифузією карантинних обмежень внаслідок захворюваності коронавірусною інфекцією SARS-CoV-2. У зв'язку з цим, уряди низки країн, зокрема й України, вживають всіх необхідних заходів щодо створення умов для належного виконання як центральними органами влади, так і органами виконавчої влади на місцях покладених на них функцій, серед яких пріоритетною залишається наповнення бюджетів усіх рівнів. В українській практиці за останні шість років ресурсна база органів місцевого самоврядування збільшилась у понад чотири рази, значну роль в цьому ракурсі відіграють податкові надходження. На сьогодні є потреба у підвищенні рівня фінансової автономії органів місцевого самоврядування, зокрема за рахунок делегування їм ширшого спектру податкових повноважень з боку держави.

В результаті запровадження нової моделі міжбюджетних відносин, середньострокового бюджетного планування на державному та місцевому рівнях, ефективного адміністрування податків і зборів, нового

адміністративно-територіально устрою базового та субрегіонального рівнів частка надходжень податкових платежів у структурі доходів місцевих бюджетів у найближчій перспективі матиме зростаючий тренд.

Таким чином, пріоритетним завданням є обґрунтування актуальних аспектів формування та використання податкового потенціалу органів місцевого самоврядування в Україні, особливо в умовах реформування податкової системи та децентралізації влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику фінансової спроможності регіонів, а також формування податкового потенціалу територіальних громад досліджували у своїх наукових доробках такі вчені та фахівці: О. Бориславська [1], В. Бурда [2], І. Заверуха [1], Е. Захарченко [1], Т. Куценко [3], В. Пасенко [4], Л. Петряніч [2], І. Сидор [5], Л. Сідельникова [6], Я. Сіренко [3] Р. Танвальд [7] та багато інших.

При цьому зазначимо, що здебільшого науковці зосереджуються на інноваційних підходах до управління фінансами територіальних громад, які враховують інтереси як фінансового, так і нефінансового характеру стейкхолдерів, можливість використання публічно-приватного партнерства та інших інструментів розбудови територій. Разом з тим пріоритетність зменшення фінансової залежності муніципалітетів розвинених країн світу актуалізує дослідження сучасної парадигми формування податкового потен-

ціалу органів місцевого самоврядування в Україні. Тому об'єктивно необхідним у цьому контексті є пошук шляхів фінансової автономізації місцевого самоврядування за рахунок ефективного освоєння податково-го потенціалу.

Мета статті полягає в науково-методичному обґрунтуванні фіскальних можливостей забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку місцевого самоврядування. Оскільки податковий потенціал територіальних громад в Україні може реалізовуватися продуктивніше, то актуальним завданням є окреслення перспектив його раціонального формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р. № 994_036, зміст місцевого самоврядування трактується як право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону забезпечувати регулювання й управління відповідною часткою суспільних справ, які належать до їх компетенції, в інтересах місцевого населення [8].

Згідно з нормами Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР, місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [9]. В нинішніх умовах система органів місцевого самоврядування формується з наступних елементів: територіальна громада; міська, сільська, селищна ради; міський, сільський, селищний голови; виконавчі органи міської, сільської, селищної рад; староста; обласні і районні ради, які представляють інтереси

територіальних громад міст, сіл та селищ; органи самоорганізації населення.

Ключовою характеристикою місцевого самоврядування є спроможність територіальної громади самостійно або через певні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг у сфері охорони здоров'я, соціального захисту, освіти, культури, житлово-комунального господарства, враховуючи наявні кадрові ресурси, фінансове забезпечення та розвиток інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці [3]. У цьому контексті важлива роль відводиться фіскальному регулюванню розвитку територіальних громад.

Ефективність фіскального регулювання економічного розвитку значною мірою залежить від повноти реалізації податкового потенціалу держави чи регіону, а також окремих податків і платежів зокрема; здатності податкового механізму своєчасно та в повному обсязі трансформувати податковий потенціал у бюджетні ресурси.

Фіскальний потенціал податкової системи – це реалізована та потенційно можлива податкова компонента бюджетних ресурсів держави, оптимальне і раціональне використання якої сприятиме реалізації стратегії суспільного розвитку [6, с. 318]. У світовій практиці під податковим потенціалом “tax capacity” розуміють потенційний бюджетний дохід на душу населення, який може бути отримано органами влади за відповідний фінансовий рік, за умови використання єдиних умов оподаткування на всій території країни [7].

На нашу думку, податковий потенціал органів місцевого самоврядування доцільно розглядати як економічні відносини адміністративно-територіальної одиниці в процесі пошуку можливостей формування бази податкових доходів бюджету та їх раціонального перерозподілу. Податковий потенціал органів місцевого самоврядування

виявляється у майстерності та здатності акумулювати фінансові ресурси територіальної громади з метою якісного розподілу й ефективного використання для подолання ймовірних дестабілізаторів і забезпечення стабільності соціально-економічного розвитку регіону як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Спроможність та можливість розвитку регіону визначається як єдність результативності використання ним фінансових ресурсів, достатності його податкового потенціалу, а також можливості самостійного забезпечення соціально-економічного розвитку.

В більшості країн Європейського Союзу основними складовими фінансових ресурсів місцевого самоврядування є: розвиток господарства; фінансове забезпечення соціальної сфери; доходи місцевих бюджетів; муніципальні запозичення, кошти цільових фондів; фінансові ресурси підприємств комунальної власності, доходи від управління комунальною власністю, приватизації та ін.; пожертвування, благодійні та спонсорські внески тощо [1, с. 64].

В українській практиці доходи місцевих бюджетів компонується з власних джерел та міжбюджетних надходжень. Понад 88% загальної суми власних доходів місцевих бюджетів становлять податкові надходження, близько 10% – неподаткові надходження, решта – інші надходження (кошти від продажу основного капіталу, цільові фонди, донорські кошти, отримані від ЄС та міжнародних організацій тощо) [10]. Значення того чи іншого джерела доходів у структурі конкретного місцевого бюджету зумовлено специфікою розподілу у Бюджетному кодексі України податків і зборів між бюджетами різних рівнів. Другу частину доходів місцевих бюджетів становлять кошти, які їм передають з держбюджету (чи іншого місцевого бюджету) у вигляді дотацій та субвенцій (міжбюджетних трансфертів).

Сучасна ситуація у сфері фінансового забезпечення місцевого економічного розвитку доводить, що фінансова міцність органів місцевого самоврядування, незважаючи на тривале реформування бюджетно-податкової сфери, певною мірою ще залишається декларативною. Однією з вагомих проблем фінансового забезпечення регіонів є залежність місцевих бюджетів від загальнодержавних трансфертів, тоді як досвід розвинених країн світу спонукає до посилення фіскальної спрямованості муніципальних бюджетів за рахунок адекватної податкової політики.

Відповідно до звітно-статистичних даних, вагому роль у формуванні доходів місцевих бюджетів впродовж 2015–2018 рр. відігравали офіційні трансферти (53%–59%). Однак податкова компонента місцевих бюджетів посилилась у 2019 р., зокрема її частка становила 48,28% від загальних доходів, тоді як частка офіційних трансфертів знизилась на 6,7 в.п., порівняно з попереднім періодом, і становила 46,45% (рис. 1).

Варто погодитися з думкою І. П. Сидор, що недовиконання планових показників офіційних трансфертів за досліджуваний період пов'язано із частковим недовиконанням програм із соціального захисту громадян, зокрема щодо надання допомоги сім'ям з дітьми і субсидій населенню у зв'язку із проведенням його верифікації, тобто – тимчасово переміщених осіб [5, с. 365]. Варто зазначити, що хоча з 2015 р. в Україні активно проводять фінансову децентралізацію, однак обсяг офіційних трансфертів у розмірі більше 53% у 2015–2018 рр. все ж насторожує високим рівнем залежності місцевих бюджетів від коштів, наданих у вигляді трансфертних платежів. Таке явище свідчить про недостатність власних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Разом з тим, ситуація значно змінилася у 2019 р. та першо-

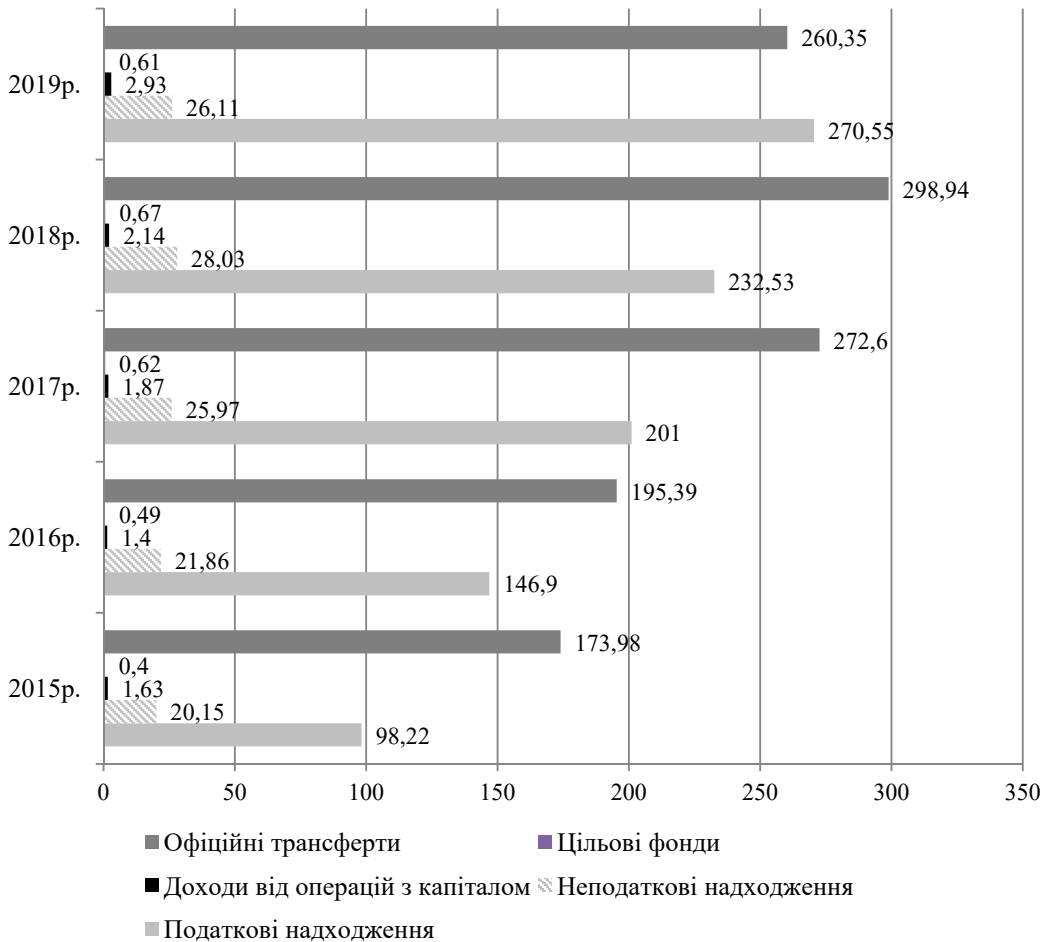

Рис. 1. Динаміка та структура фактичних показників дохідної частини місцевих бюджетів, млрд грн*

* Побудовано на основі [11].

му півріччі 2020 р., коли частка офіційних трансфертів у доходах місцевих бюджетів зменшилася, а частка податкових надходжень зростає. Такі тенденції свідчать про посилення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування за рахунок податкових надходжень, однак кореляція доходів із витратами потребує більших фінансових потоків, що цілком можливо реалізувати шляхом нарощування податкового потенціалу органів місцевого самоврядування. На нашу думку, ефективна подат-

кова політика та перерозподіл податкових надходжень (якісне виконання фіскальної та розподільчої функції податків на місцевому рівні) спроможні посилити автономію місцевого економічного розвитку, адекватну рівню розвинених країн світу.

У 2019 р. податковий потенціал органів місцевого самоврядування ідентифікувався податковою спроможністю за рахунок чотирьох податків, які сукупно становлять понад 93% загальних податкових надходжень до місцевих бюджетів (табл. 1).

Таблиця 1

Формування податкової спроможності місцевих бюджетів в Україні*

№	Податкові платежі	Відсоток зарахування до місцевого бюджету	Надходження у 2019 р., млн грн	Частка у податкових надходженнях до місцевого бюджету, %
1	Податок на доходи фізичних осіб	60%	165504,4	61,18
2	Екологічний податок	80%	2238,9	0,83
3	Акцизний податок з реалізації під-акцизних товарів	5%	13718,5	5,07
4	Єдиний податок	100%	35270,2	13,04
5	Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної форми власності	100%	375,3	0,14
6	Податок на майно	100%	37993,9	14,04
7	Податок на прибуток приватних підприємств	10%	6968,1	2,58
8	Туристичний збір	100%	196,2	0,07
9	Збір за місяць для паркування транспортних засобів	100%	114,9	0,04
10	Рентна плата	100%	5277,9	1,95
11	Державне мито	100%	143,3	0,05
12	Інші податкові надходження	100%	2744,2	1,01
13	Податкові надходження	–	270545,8	100,0
14	Доходи місцевих бюджетів	–	560531,3	–

* Побудовано на основі [10; 11].

Як видно з табл. 1, реалізація податкового потенціалу органів місцевого самоврядування може бути забезпечена першочергово в результаті мобілізації надходжень податку на доходи фізичних осіб (понад 60% всіх податкових надходжень та майже 30% загальної суми доходів місцевих бюджетів), також фіскально значущими можна вважати єдиний податок та податок на майно (понад 10% податкових надходжень), інші податкові платежі мають менш виражений фіскальний ефект, однак можуть слугувати регулятивним потенціалом місцевого економічного розвитку.

Варто констатувати факт виконання дохідної частини місцевих бюджетів за 9 місяців 2020 р. на суму 203446,9 млн грн, що на 3,6% більше, порівняно з попе-

реднім аналогічним звітним періодом (196424,5 млн грн). Відтак темпи зростання власних доходів місцевих бюджетів слід пов'язати із децентралізацією влади та реформуванням місцевого самоврядування, які сприяють підвищенню зацікавленості органів місцевої влади у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, а також у пошуку резервів їхнього наповнення та підвищення ефективності адміністрування податкових платежів. Органи місцевого самоврядування залучають до роз'яснення оптимізаційних аспектів бюджетно-податкової політики експертів і науковців з метою посилення фіскальної спроможності забезпечення ефективного розвитку територіальної одиниці.

Поряд з фіскальними ефектами податкового потенціалу органів місцевого самоврядування існують й певні ризики. Слід наголосити, що Кабінет Міністрів України вирішив повернути до Державного бюджету України податок на паливо в розмірі 13,44%, який попередньо надходив до місцевих бюджетів, згідно з проектом Закону “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України” від 16 вересня 2019 р. № 2144 [12]. Такі зміни призведуть до значних втрат місцевих бюджетів та їх певного розбалансування. Так, згідно з попередніми дослідженнями, сума втрат місцевих бюджетів за цим податком складе щонайменше 6,3 млрд грн. З урахуванням вже запроваджених Кабінетом Міністрів України карантинних заходів для протидії поширенню COVID-19, втрати місцевих бюджетів можуть становити 15,6 млрд грн або 5,3% річних надходжень загального фонду місцевих бюджетів (без офіційних трансфертів) [2, с. 169].

Втрати місцевих бюджетів будуть пов'язані із недоотриманням туристичного збору, у зв'язку зі зменшенням потоку туристів, та єдиного податку, у зв'язку зі зменшенням ділової активності на території України та запровадженням заходів із тимчасового закриття певних установ та закладів, найбільша питома вага яких припадає на представників малого та середнього бізнесу.

Період пандемії, спричинений COVID-19, несприятливо відображається на діяльності суб'єктів господарювання. Потреба у карантинних заходах і профілактичних обмеженнях з боку державних органів знизила рівень ділової активності в регіонах. Органи місцевого самоврядування шукають податкові компроміси з суб'єктами підприємницької діяльності через механізми податкових канікул, розстрочень і відстрочень податкових зобов'язань. Експансія форс мажорних ситуацій вимагає від

держави та органів місцевого самоврядування трансформації податкового потенціалу в напрямку створення або належного фінансового підтримання резервних фондів, які будуть виступати стабілізаторами соціально-економічних процесів органів місцевого самоврядування.

Поряд з цим, одним із основних факторів формування податкового потенціалу органів місцевого самоврядування є боротьба з тіньовою економікою. На сьогодні статистичні дані про податковий потенціал українських територіальних громад не можуть бути достовірними, оскільки база оподаткування не враховує наявний тіньовий сектор, що не підлягає оподаткуванню. В Україні тіньовий сектор слід розглядати тільки як перспективний для оподаткування із розвитком законодавства і посилення контролю за його дотриманням, розвитком ринку. Неefективні заходи щодо боротьби з тіньовою економікою є однією з найважливіших причин, що гальмують зростання економічного і податкового потенціалу. Крім того, такі заходи спричиняють зниження рівня податкової культури населення, податкової свідомості громадян та значну несплату податків і зборів [4]. На нашу думку, детінізації економіки з одночасним посиленням фіскально-регулюючої спрямованості податкового потенціалу органів місцевого самоврядування сприятиме діджиталізація податкової системи України (зокрема активний розвиток ефективних онлайн сервісів для платників податків).

Відтак є очевидним, що показники виконання бюджетів характеризують загальний соціально-економічний стан певної територіальної одиниці та її перспективи щодо подальшого розвитку. Наявність достатніх фінансових ресурсів у місцевих бюджетах є свідченням того, що територіальна громада в змозі надавати якісні різноманітні послуги своїм жителям, запо-

чатковувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати відповідні умови для розвитку підприємництва та залучення інвестицій, реалізовувати програми розвитку місцевих громад і фінансувати заходи для покращення умов проживання жителів.

Висновки. На основі проведеного аналізу структури податкового потенціалу, моніторингу факторів, що здійснюють вплив на його формування, а також дослідження потреб і можливостей діючого податкового законодавства можна виокремити основні напрямки збільшення податкової спроможності територіальної громади:

- забезпечення оптимальних умов функціонування та розвитку суб'єктів господарської та зовнішньоекономічної діяльності;
- створення сприятливих умов у регіоні для залучення інвестицій та освоєння інновацій через механізми податкового стимулювання, інвестиційного податкового кредиту тощо;
- диверсифікація податкових повноважень органів місцевого самоврядування, зокрема в сфері адміністрування податку на доходи фізичних осіб, а також шляхом запровадження нового податкового платежу (наприклад, податку на розкіш, багатство тощо);
- покращення процесів адміністрування податків і зборів, в тому числі за рахунок поліпшення роботи податкових інституцій;
- протидія мінімізації сплати податків і зборів шляхом результативного податкового контролю та (або) податкового консультування;
- підвищення податкової культури серед жителів територіальної громади, тобто виховання законослухняних платників податків, формування позитивного ставлення громадськості до сплати по-

датків як до конституційного обов'язку кожного громадянина;

- ефективний контроль за використанням місцевих фінансів, адекватний принципам бюджетного контролю в країнах ЄС;
- цифровізація податкового простору держави та органів місцевого самоврядування.

Ви рішення цих питань сприятиме підвищенню ефективності функціонування підприємництва в територіальній громаді, його економічному та соціальному зростанню. Такий підхід забезпечуватиме продуктивне формування та нарощування податкового потенціалу регіону і, відповідно, покращення соціально-економічного розвитку громадян.

Список використаних джерел

1. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Швейцарсько-український проект "Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. Київ : ТОВ "Софія", 2012. 128 с.
2. Бурда В. Є., Петряніч Л. В. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації як одного з механізмів формування ресурсної бази місцевого самоврядування. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 167–170.
3. Куценко Т. Ф., Сіренко Я. С. Забезпечення фінансової спроможності територіальних громад як пріоритет децентралізації управління. *Депозитарій КНЕУ*. URL : http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30350/MO_2019_7.pdf;jsessionid=CF4961ABD080BC79E2CF1EAF8AC0B3A?sequence=1.
4. Пасенко В. М. Дослідження факторів формування податкового потенціалу регіону. *Репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету*. URL : <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2637/1/57.pdf>.

5. Сидор І. П. Міжбюджетні трансферти в системі доходів місцевих бюджетів: сучасний стан та напрями вдосконалення. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 32. С. 363–369.

6. Сідельникова Л. П. Фіскальний потенціал податкової системи у механізмі регулювання економічного розвитку. Приазовський економічний вісник. 2019. Вип. 5 (16). С. 317–323.

7. Tannenwald R. The representative tax system – tax capacity and tax effort in the Ocean state. URL : <http://www.ripec.com/rts2k.html>.

8. Європейська хартія місцевого самоврядування. Страсбург, 15 жовтня 1985 року (Хартію ратифіковано Законом України від 15 липня 1997 року № 452/97-ВР). Верховна Рада України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.

9. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

10. Доходи і видатки місцевих бюджетів: коротко про головне. Ціна держави. 2019. URL : <https://cost.ua/687-revenues-and-expenditures-of-local-budgets/>.

11. Звіти про виконання Державного бюджету України за 2015-2019 рр. та 9 місяців 2020 р. Державна казначейська служба України. URL : <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>.

12. Верховна Рада прийняла зміни до Бюджетного кодексу. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/11854>.

References

1. Boryslavska, O., Zaverukha, I., Zakharchenko, E. ta in. (2012). Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvid yevropeiskykh krain ta perspektyvy Ukrainy [Decentralization of public power: the experience of European countries and prospects of Ukraine]. Shveitsarsko-ukrainskyi proekt "Pidtrymka detsentralizatsii v Ukraini – Swiss-Ukrainian project "Support to decentralization in Ukraine". DESPRO. Kyiv: TOV "Sofia" [in Ukrainian].

2. Burda, V. Ie., Petrianich, L. V. (2020). Teoretichni aspekty biudzhetnoi detsentralizatsii yak odnogo z mekhanizmiv formuvannia resursnoi bazy mistsevoho samovriaduvannia [Theoretical aspects of budget decentralization as one of the mechanisms of formation of the resource base of local self-government]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, 5, 167–170 [in Ukrainian].

3. Kutsenko, T. F., Sirenko, Ya. S. (2019). Zabezpechennia finansovoi spromozhnosti terytorialnykh hromad yak priorytet detsentralizatsii upravlinnia [Ensuring the financial capacity of local communities as a priority of decentralization of management]. *Depozytarii KNEU – Depository of KNEU*. Available at: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30350/MO_2019_7.pdf;jsessionid=CF4961ABD080BC79E2CF1EAF8AC0B3A?sequence=1.

4. Pasenko, V. M. (2018). Doslidzhennia faktoriv formuvannia podatkovoho potentsialu rehionu [Research of factors of formation of tax potential of the region]. *Repozytarii Tsentralnoukrainskoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu – Repository of the Central Ukrainian National Technical University*. Available at: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2637/1/57.pdf>.

5. Sydor, I. P. (2019). Mizhbiudzhetni transferty v systemi dokhodiv mistsevyykh biudzhetiv: suchasnyi stan ta napriamy vdoskonalennia [Intergovernmental transfers in the system of local budget revenues: current status and areas for improvement]. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*, 32, 363–369 [in Ukrainian].

6. Sidelnykova, L. P. (2019). Fiskalni potentsial podatkovoi systemy u mekhanizmi rehuliuвання ekonomichnogo rozvytku [Fiscal potential of the tax system in the mechanism of regulating economic development]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk – Pryazovsk Economic Bulletin*, 5 (16), 317–323 [in Ukrainian].

7. Robert Tannenwald. The representative tax system – Tax capacity and tax effort in the Ocean state. Available at: <http://www.ripec.com/rts2k.html>.

8. Ievropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia. Strasburh, 15 zhovtnia 1985 roku (Khartiia

ratyfikovano Zakonom Ukrainy vid 15 lypnia 1997 roku № 452/97-VR) [European Charter of Local Self-Government. Strasbourg, 1985, October, 15. (Charter ratified by the Law of Ukraine of 15 July 1997 № 452/97-VR)]. Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua>.

9. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 r. № 280/97-VR [On local self-government in Ukraine. Law of Ukraine]. (1997, May, 21). Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

10. Dokhody i vydatky mistsevykh biudzhetiv: korotko pro holovne [Revenues and expenditures of local budgets: briefly about the main thing]. (2019). Tsina derzhavy – State Price. Available at: <https://cost.ua/687-revenues-and-expenditures-of-local-budgets/>.

11. Zvity pro vykonannia Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy za 2015-2020 rr. [Annual reports on the execution of the State Budget of Ukraine for 2015-2020]. Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy – State Treasury Service of Ukraine. Available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>.

12. Verkhovna Rada pryiniata zminy do Biudzhethnoho kodeksu [Verkhovna Rada adopted amendments to the Budget Code]. Available at: <https://decentralization.gov.ua/news/11854>.

Стаття надійшла до редакції 21.12.2020.